

חזקו ויאמץ לבבכם

גליון ו' - אב תשפ"א

שיחתו של מורנו הגאון הגדול הרב צמח מאזוז שליט"א

יראת שמים - היסוד לעבודת ה'

השיחה נמסרה בתאריך כ' כסלו התש"ף

זאת אומרת שיש לנו שתי מחנות - יש את המחנה של הקב"ה ויש את המחנה של יצר הרע. אמנם להתלבש יפה ומסודר זה דבר טוב וזה מצוה, כי בזה אתה מראה שלומדי התורה הם אנשים מכובדים, אבל יש את אלה שמתייפים ומחצינים את הגוף שלהם כי הם רוצים להראות את עצמם איך שהם 'יפים', ואותם היצר הרע בוחר לעצמו. יש כאלה שלובשים מכנסיים שהם כמו גרביים, או יותר נכון גרביים בצורת מכנסיים, ואלה המטרה שלהם להבליט ולהחציץ את הגוף. חלילה וחס שבני תורה יעשו דבר כזה, אלה מעשים של בחורים ריקים. וכמו שיש בחורים ריקים כאלה, יש גם בנות ונשים שלובשות צמוד, כדי להכשיל אחרים. הן לא מבינות, שכשהן עושות עבירה אחת הן שמות על הגב שלהן את העבירות שכל מי שמסתכל בהם ונכשל.

לפני כל דבר שאדם עושה הוא צריך לשאול את עצמו: האם הדבר הזה טוב בעיני ה'? וכך הוא יזכה שכל מעשיו יהיו כפי רצון ה'. בפרשת שמייני כתוב שאהרן שאל את משה שהיה קטן ממנו: "עשיתי כך וכך, הייטב בעיני ה'?" (ויקרא י' י"ט). אדם צריך שתמיד זו תהיה הנקודה שתנחה אותו כיצד לנהוג, תמיד לשאול את עצמו האם הדבר הזה טוב בעיני ה' או לא.

הפלאפונים - קולנוע בתוך הכיס!

פעם כדי לראות כל מיני מרעין בישין היה צריך ללכת לקולנוע, ואחר כך 'השתכללו' והיה גם טלוויזיה בתוך הבית, אבל היום - ה' ישמור, אפשר להכניס את כל התועבות שבעולם במכשיר שנמצא בכיס. ידוע לכולם שבישיבה אנחנו לא מסכימים בשום פנים ואופן להחזיק כל מיני מכשירים למיניהם (אפילו כשרים). אבל יש בחורים בכל מיני ישיבות שאבא שלהם הביא להם כסף (כדי שיהיה להם אם יצטרכו לקנות משהו), והם מנצלים את זה לרעה וקונים את המכשירים האלה, אבל לא נח להם שלאחר מאה ועשרים הם ירדו לעמקי גיהנם וחבריהם שישבו לידם בספסל הישיבה יהיו בגן עדן, ולכן הם מחטיאים את החברים הצדיקים שלהם, וככה הם 'זוכים' שהם לא יהיו בגיהנם לבד...

"הדבר הזה לא בשבילנו"

בתחילת הרחוב שהיינו גרים בחו"ל היה בית קולנוע,

דברי הרופא ודברי החבר, דברי מי שומעים!?

יש לי שאלה אליכם: אדם שחבר שלו אומר לו שלא יאכל דבר מסויים כי הוא מזיק, ולעומתו הרופא אומר שאין בזה שום בעיה, זה לא מזיק ואפשר לאכול את זה, למי אותו אחד ישמע? ברור שהוא ישמע לרופא. כדי להיות רופא צריך שבע שנים של לימוד, ואם הוא רוצה להתמחות במקצוע מסוים, כמו רופא עינים או רופא אזנים, צריך להוסיף עוד שלש שנים. ולכן האדם סומך יותר על הרופא שלמד ובדק את הדברים טוב, מאשר על אותו אחד שהוא רק חושב שהוא יודע.

אותו דבר זה גם ברוחניות. מי שיכול להסביר לנו מה זה יראת שמים אלה אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב, הם כמו הרופא שיוודע באמת מה מזיק, כי הם היו יודעים באמת מה זה יראת שמים, והם יכולים ללמד אותנו איך עלינו להתנהג, איך לחיות, איך לנשום, ואיך לעשות כל דבר ודבר בחיים שלנו. (וזו הסיבה שהתורה כתבה את ספר בראשית, שלכאורה הוא רק סיפורים על אבותינו, אבל בספר בראשית אנחנו לומדים מאבותינו מה זה יראת שמים).

הייטב בעיני ה'?

כל אדם נורמאלי לפני שהוא עובר כביש הוא מסתכל טוב טוב ימינה ושמאלה, ורק אם אין מכוניות שעוברות הוא חוצה את הכביש, אבל אדם שלא אליכם שוטה ולא איכפת לו, לא מעניין אותו אם יש מכוניות או לא, הוא יכול לעבור את הכביש גם אם יש מכוניות, ומה הסוף שלו? יום אחד מכונית תרסק אותו רח"ל. כדי להיות ירא שמים צריך תמיד לבדוק ולבחון - האם הדבר שאני עומד לעשות עכשיו הוא בסדר אצל הקב"ה?

לדוגמא: הבלוריות הגדולות שיש כאלה שעושים, זה חוסר יראת שמים! כי הרי הדבר הזה הוא לא רצוי בעיני הקב"ה. מי שעושה בלורית זה רק כדי למצוא חן בעיני פלוני ואלמוני, אבל בעיני הקב"ה הוא לא מוצא חן.

לאיזה מחנה אתה שייך!

בזוהר (שבחק לישראל של פרשת וישב) כתוב שמי שמסלסל בשער, יצר הרע אומר עליו 'האדם הזה שלי'!

היינו רואים איזה עשרים שלושים איש עומדים בתור כדי להיכנס. אני זוכר ששאלנו את אבא מה יש שם, והוא אמר לנו שהדבר הזה לא בשבילנו. הוא לא רצה לומר לנו שזה קולנוע וזה אסור, כדי לא לגרות את הסקרנות שלנו לשאול מה יש בקולנוע.

מאזוז, היום יש לך יום גדול!

אנחנו - הילדים של אבא - היינו מאד חביבים עליו¹, והוא רצה לעשות הכל כדי לזכות שהילדים שלו יהיו צדיקים. אבא היה יודע את הכל עלינו, ואני לא יודע מאיפה הוא היה יודע. אנחנו למדנו בבית ספר ששמו "אור תורה", ושם, כל יום היינו מסיימים את הלימודים בשעה חמש, אבל ביום ראשון - 'יום שבת' של הגוים - היינו גומרים את הלימודים בשעה ארבע, ומשעה ארבע עד חמש כל הילדים היו יורדים לחדר האוכל והיו מקרינים להם שם סרט. אבא היה יודע שהיו עושים כך, ולכן אמר לנו שביום ראשון בשעה ארבע לצאת מבית הספר ולבוא לבית. בזכותו אף פעם לא ראינו, ואפילו לא הבנו מה זה סרט. יום אחד, כשהייתי בערך בן תשע או עשר, כאשר הגעתי לבית הספר, ראיתי את המורה לצרפתית יורד עם כל הכיתה שלו לחצר של בית הספר. כשהוא ראה אותי, הוא אמר לי: "מאזוז, היום יש לך יום גדול!". שאלתי אותו למה הוא מתכוון, אז הוא ענה לי: "תשמע, היום לא מתחשק לי ללמד, ולכן הורדתי את כל הכיתה שלי לחדר האוכל ואני הולך להקרין להם סרט. תראה, אני יודע שאבא שלך מתנגד לזה, ולכן אף פעם בחיים שלך לא ראית סרט. בדרך כלל כשמקרינים סרט ביום ראשון אבא שלך יודע ואתה חייב ללכת הביתה בארבע, אבל עכשיו יש לך הזדמנות, אבא שלך לא יודע, בא איתי, תיכנס ותינה". הייתי יכול לומר לו שאבא שלי לא מרשה, ואני מאמין לאבא שלי, ואם אבא שלי לא מרשה זאת אומרת שזה דבר לא טוב, "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים"? (בראשית ל"ט ט'), אבל הייתי בסך הכל ילד בן תשע, אז פחדתי שהוא יתפוס אותי בכח. אז עניתי לו בערמה, אמרתי לו: "סליחה, אני אגיע לשיעור

של הרב שלי מאוחר, ואז הוא יתן לי מכות". אז הוא הרגיע אותי ואמר לי שהוא ידאג שהרב שלי לא יתן לי מכות. אבל אני לא "השתכנעתי", ואמרתי לו: "אתה אמנם מבטיח לי שהוא לא יתן לי, אבל אני לא יכול להיות בטוח. אם הרב יתן לי מכות אז הידים שלי יכאבו ולא הידים שלך. אם אתה כל כך רוצה שאני אראה את הסרט, תבוא ותשכנע את הרב שלי להסכים לי". מסכן, הוא חשב שאני רציני, אז הוא עלה איתי שלש קומות כדי לשכנע את הרב שלי להסכים לי.

הגענו לכיתה. המורה הזה פנה לרב שלי ואמר לו: "הרב, האבא של הילדים המאזוזים האלה לא מרשה להם לראות סרט, זו הזדמנות שאבא שלהם לא יודע, אני מבקש שתתן לו לבוא איתי לראות סרט". הרב שלי אמנם הסכים, אבל אז הייתי יכול לומר מה שאני רוצה, כי אני לא לבד, והמורה הזה לא יוכל לעשות לי כלום. אז אמרתי למורה הזה: "הרב אמר בסדר, אבל אבא שלי מתנגד!". ההוא שמע ככה, ורק אז הבין שעשיתי לו תרגיל. הוא הסתכל עלי במבט זועם. הוא סתם טרח ועלה שלש קומות רק כדי לשמוע שאני בכלל לא רוצה. ברוך ה', לא שיחקנו בהורים, אלא הלכנו בנאמנות. וזאת הזדמנות לומר לכם: **הסיבה שאנשים תורמים ונותנים לישיבה, היא כי הם יודעים שבעזרת ה' אנחנו לא לוקחים פרוטה, הכל הולך בנאמנות, ולכן הם מוכנים לתרום לישיבה כי הכל הולך להחזקת תורה. אם גם אתם תלכו בנאמנות, גם אתם תזכו שאנשים יאמינו לכם ויתנו לכם יותר ויותר!**

עוון תלי בראשם

מסכנים הבחורים שמשחקים בעצמם וקונים מכשירים כאלה. ועוד יותר מסכנים הם אלה שגם נותנים לאחרים ומחטיאים גם אותם. גם אם אחר כך בעלי המכשירים האלה חוזרים בתשובה, בכלל לא בטוח שאותם בחורים שהם החטיאו גם כן יחזרו בתשובה, ולך תדע אם הם לא יחטיאו עוד אחרים, והעוון של כולם הוא על הצוואר של הראשונים!

1. אבא עליו השלום היה מאד מחבב את הילדים שלו ורוצה בטובתם. אבא זכה לראות זרע של קיימא רק לאחר חמש עשרה שנה מנישואיו. לאחר שבע שנים מהנישואין שלו נולד לו הבן הראשון, אבל הוא לא אליכם נפטר בגיל שבע. אבא סיפר שהילד הזה נולד בניסי ניסים ומכח השבועה של רבי יעקב אבוקארה (מי שרוצה לראות את התמונה שלו, יש את התמונה שלו עם תמונות הרבנים בחדר המדרגות בישיבה). רבי יעקב היה אחד הרבנים הגדולים שהיו בתנוס, ואבא היה רגיל להתפלל איתו כל יום. אבא היה אז עוד צעיר, סך הכל בגיל עשרים וחמש. יום אחד לאחר תפילת שחרית רבי יעקב קרא לאבא, אמר לו: "אתה התחתנת בג'רבה ובאת לכאן לפני שבע שנים, יש לך לפחות ילד אחד, ואף פעם לא ראיתי שהבאת אותו לבית הכנסת, וזה לא טוב, כי אתה מרגיל אותו להתפלל ביחיד. החינוך צריך להתחיל כבר מעכשיו, אל תחכה שהוא יגדל ורק אז תתחיל לחנך אותו". אבא ענה לו שלצערו לא אליכם עדיין אין לו ילדים. באותו זמן רבי יעקב היה מקפל את התפילין שלו, וכשהוא שמע שככה אבא אמר, הוא תפס את התפילין ואמר: "אני נשבע לך בתפילין האלה, שעד שנה הבאה יהיה לך בן!". אבא סיפר שכשהוא שמע את זה הוא רעד. אם היה רק מברך, או אפילו מבטיח, הוא היה מקבל את זה בשמחה רבה, אבל הרב לא הבטיח, הוא נשבע, ועוד בנקיטת חפץ! שבועה בנקיטת חפץ היא שבועה חמורה, וכאן רבי יעקב תפס את התפילין שלו, ונשבע בהן לאבא. ובאמת השבועה שלו התקיימה, ולא עברה שנה ונולד לאבא בן.

אבא סיפר על הילד הזה שהוא היה פיקח גדול. אבא סיפר עליו שכשהוא היה בערך בגיל שש, הוא היה הולך לישון מוקדם בשעה שמונה או תשע, וכשהיה מגיע חצות היה מתעורר לבד, קם, נוטל ידים, קורא ברכות השחר, קורא תיקון חצות וחוזר לישון. ילד פלא היה. אבל לא עלינו לא אליכם הוא נפטר כשהיה בן שבע. בשנת תש"ה לפני פורים הוא היה חולה קצת, וביום פורים הוא נפטר. סיפר לי משהו שהיה על יד אבא כשהודיעו לו את הבשורה הקשה. הוא סיפר לי שהם באו ללמוד אצל הרב שיעור בבית הכנסת, ובאמצע השיעור בא משהו ולחש לו באוזן שתי מילים. הוא מספר שאבא סגר את הספר, הלך לארון הקודש, נשק לו ואמר: "ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך" ויצא מבית הכנסת. לאחר חודש נולד מרן ראש הישיבה שייבדל לחיים טובים, ואחריו אנחנו - עוד ארבעה אחים ואחיות - בהפרש של שנה וחצי בין אחד לשני. איננו יודעים מדוע הקב"ה השאיר את אבא חמש עשרה שנה בלי ילדים, זה סוד של ה'.

עין רואה ואוזן שומעת

פעם ראשונה שראיתי מה זה סרט זה היה לאחר החתונה של רבי נסים ארביב שיהיה בריא. זה היה עוד כשהישיבה היתה בגבעה איפה שהיום נמצאת המתיבתא. רבי נסים הביא את הסרט של החתונה שלו והקרין את זה על המסך. אותו היום תקף אותי ממש פחד גדול, כי ראיתי כל מה שעשיתי - רואים איך התנהגתי, שומעים מה שדיברתי, ורואים כל מה שעשיתי, רואים שלא כיוונתי טוב בתפלה, רואים שאולי לא התאמצתי מספיק בשביל להרביץ תורה, אולי לא התאמצתי מספיק בשביל שכל הבחורים בשיעור יבינו טוב. אותו יום הבנתי מה זה "עין רואה ואוזן שומעת" - בשמים הכל כאילו מוסרט, ואי אפשר להכחיש, כי רואים הכל בצורה חיה ואין מה להתווכח. באותו היום אני לא יודע מתי הצלחתי לישון בלילה, כל הזמן חשבתי על זה שיראו לנו את כל הדיבורים שדיברנו ואת כל התנועות שעשינו, וגם את כל מה שלא עשינו מספיק.

דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון!

מה שמונע מאיתנו לעשות דברים אסורים זה יראת שמים. כשאתה יודע שאתה אחר כך עומד לעמוד לפני הקב"ה, אתה לא יכול לעשות מעשים שלא רצויים לפניו. אני לא מתמצא בפוליטיקה ויהי רצון שגם אף פעם לא אהיה בפוליטיקה, אבל מה ששמעתי שרוצים לתבוע את ראש הממשלה שלנו למשפט, והוא רועד מהרגע שיגישו נגדו משפט. אחת התביעות שלו היא על זה שהוא דיבר עם העורך של עיתון ידיעות הטומאה וביקש ממנו שיכתוב עליו בעיתון דברים טובים,

והוא גם יעשה לו איזה טובה שהוא היה צריך. הם קוראים לזה שוחד. לדעתי אין בזה שום שוחד, כי הוא יודע שהם תמיד נגדו, אז הוא ביקש ממנו שיפסיקו לתקוף עליו. העורך לא עשה לו שום טובה בזה שהוא הסכים לזה, כי הוא לא ביקש שיתן לו איזה משהו, אלא רק שיכתבו עליו דברים טובים ויפסיקו לתקוף עליו. אבל מה? הוא רועד מהרגע הזה שיעמידו אותו בפני שלשה בני אדם שופטים. אנחנו צריכים לזכור - עומדים להעמיד אותנו בפני שלשה מלאכים! לא בפני בני אדם. עלינו תמיד לזכור שאנחנו עומדים ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקב"ה. הקב"ה רואה אותך ומסריט אותך, אין לפניו לא שכחה, לא משוא פנים ולא מקח שוחד, ואוי לו למי ששיחק והתעסק במכשירים ובדברים האסורים האלה!

"ולא מקח שוחד"

לכאורה איזה שוחד כבר אפשר לתת לקב"ה, הרי הכל שלו?

אלא אדם יכול לחשוב שהוא יבוא לפני בורא עולם, ויאמר לו שהוא נניח עשה אלף מצוות, וכנגדם עשה חמש מאות עבירות, ויציע לקב"ה 'עיסקה': הוא מוכן שימחקו לו חמש מאות מצוות,

וכנגדם ימחקו לו את כל העבירות שעשה, וכך הוא יזכה לעולם הבא על חמש מאות המצוות שעשה, והוא ירויח שהוא לא יכנס לגיהנם.

אבל באמת אין דבר כזה, הקב"ה לא לוקח שוחד. הקב"ה לא לוקח מצוות תמורת עבירות, אלא על העבירות שאדם עושה הוא יכנס לגיהנם, ישחה שם במים המרים המאזניים, ואחרי שיגמור עם זה הוא ייכנס לגן עדן עם נשמה נקייה. אצל הקב"ה אין כזה דבר לקחת שוחד.

"אכן יש ה' במקום הזה"

עלינו ללמוד ממעשי אבותינו. בפרשת ויצא התורה מספרת שכאשר יעקב אבינו הגיע להר המוריה, נפלה עליו תרדמה והוא ישן שם. "ויחלום, והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. והנה ה' ניצב עליו ויאמר: אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. והיה זרעך כעפר הארץ, ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך. והנה אנכי עמך, ושמרתיך בכל אשר תלך, והשיבותיך אל האדמה הזאת, כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דיברתי לך". שלשה פסוקים מלאים נבואות, ברכות והבטחות גדולות מאד מהקב"ה. אם אנחנו היינו רואים חלום כזה, היינו קמים בבוקר בשמחה עצומה. היינו מספרים לכולם על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו ועל ההבטחה הגדולה שקיבלנו. אבל מה עשה יעקב אבינו? "וייקץ יעקב משנתו, ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי", ורש"י כותב: "אם ידעתי, לא ישנתי במקום כזה"... מי שרוצה יראת שמים, המילים האלה צריכות לחלחל בלב שלו!

מובטחני שבמקום הזה שורה השכינה!

"אכן יש ה' במקום הזה" - בזמן שבנינו את בית המדרש הזה, מרן ראש הישיבה נתן לי מכתב ואמר לי לתת אותו לקבלן. הקבלנים שעבדו כאן היו שני אנשים יראי שמים שהיו שותפים, זכרונם לברכה. אז הבאתי להם את המכתב ואמרתי להם שמובא שהגאון מוילנא אמר שכדאי לקרוא את הקטע הזה ולומר: "אנחנו בונים את בית המדרש הזה לשם ה'", ועוד כמה מילים שיש שם. והוא הוסיף שמי שקורא את הקטע הזה, "מובטחני, שהמקום הזה תשרה בו שכינה". וזאת אומרת שהגאון מוילנא הבטיח שבבית המדרש שלנו שורה השכינה. מי שיש לו יראת שמים הוא לא יכול להרשות לעצמו לדבר, כי השכינה פה, הקב"ה נמצא פה וכאן זה הבית של ה'! איך אפשר לבוא לבית של ה' ולחלל אותו?! יעקב אבינו לא שמח בכל הברכות האלה שהקב"ה בירך אותו, בגלל הצער שהיה לו שהוא ישן במקום קדוש. אז איך אפשר לדבר בבית המדרש? ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

ארחות רבנו

שביבי נוגה ורסיסי אור מאורחותיו והנהגותיו של מורנו הגדול שליט"א

מאת: הרב עובדיה חן

סכנות בין הזמנים - המכשירים הטמאים

זכור לי כשהיינו לומדים בישיבתנו הקדושה ישיבת "כסא רחמים ספרדית תכב"ץ", קודם שהיינו יוצאים לבין הזמנים אם בחגים של תשרי, או בניסן, היה מורי ורבי הגאון הגדול מרביץ תורה לעדרים רבנו צמח מאזוז נר"ו מוציא מטפחת מכיסו ועושה קנין עם תלמידי השיעור, שיבטיחו לו שבעזרת האל וישועתו, ישמרו עיניהם מלראות במכשירים הטמאים... (הרב יוסף הכהן בספרו).

מסירות נפש לכל תלמיד

סיפר הגאון רבי דוד קרעי - ראש מוסדות "אהל משה":

סיפור קטן המעיד עד כמה מוסר מורנו הרב צמח שליט"א את עצמו למען כל תלמיד, היה כאשר הוצע לי שידוך מטבריה. הרב צמח שליט"א הטריח עצמו ונסע עמי עד לטבריה כדי לפגוש את ההורים, וכיון שהשעה היתה מאוחרת הוצרכנו ללון בביתם, ורק למחרת שבנו לבני ברק. היכן עוד אפשר למצוא מסירות כזו?

חיוך

מכתב הדרכה בחינוך הילדים ממורנו הרב שליט"א

אלה: רציתי לאלוהים את אלה אלוהים? כלומר כשהילדים לא מקשיבים או מצריכים להיענות, כעלי מכה את הילדים בחטאיהם או כחוק, והראה לי מה שאני חושב אומר על מי חושב שאלוהים - שאל את הילדים. האם לו הדרך הנכונה? אני מאד מעריכים את רבני הישיבה ובחיוך את דעת התורה ונסינו להרהר שליט"א, ולכן אני פונים אליכם. מה עלינו לעשות?

תשובת הרב שליט"א:

לכבוד ההורים היקרים הי"ו שלום!

אמנם כתוב במשלי (י"ג כ"ד) "חושך שבטו שונא בנו", אבל אין הכוונה מקל! שהרי גמרא מפורשת (בב"ב כ"א). אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת (מלמד תינוקות היה, רש"י שם) כאשר תכה לילד לא תכה אלא ברצועות של מנעלים (רש"י, מכה קלה). ע"ש. וכך נפסק להלכה בש"ע יו"ד סימן רמ"ה סעיף י' וז"ל: לא יכה אותו המלמד מכת אויב מוסר אכזרי, לא בשוטים ולא במקל, אלא ברצועה קטנה. ע"ש. מדגיש מרן הש"ע "רצועה קטנה" ובודאי לא חגורה וכדומה, ובפרט בדור הזה הילדים הקטנים מבינים טוב וזוכרים טוב, וישמרו טינא בלב על ההורים, ובעת שיגדלו, ח"ו עלולים לפרוק עול, וגם להתחבר לנערים ריקים, גם כדי להתנקם מהוריהם.

אלא לנהוג כמו שאמר שלמה בחכמתו: תחת גערה במבין (משלי י"ז פסוק י'), לגעור בהם ודי בזה, ובפרט בגיל הרך. ואם צריך יותר, להוסיף מכה קלה דוקא ביד, להראות שההורים כועסים ותו לא! ואחר כמה דקות לפתוח שיחה עם הבן, שיחה נעימה וחביבה שלא לעשות כך, עם חיוך ונשיקה, ואולי גם סוכריה, כדי שיראה הילד שההורים אוהבים אותו, וכמו שכתוב במשלי (משלי כ"ה פסוק ט"ו) לשון רכה תשבר גרם, וכ"ש שלא לעשות כן בפני זרים, שזה מבייש את הילד, גם אם הוא בגיל קטן, ועוד יש בזה חילול ה' אשר עונו חמור מאד, רח"ל!

הייתי מעוניין להוסיף עוד, ואין כאן מקום להאריך.

בברכה והצלחה בחינוך הילדים

הרב צמח מאזוז